

«Сахалыы муусука үнүстүрүмүөннэрэ»

Оңордо: Мэнэ – Ханалас улууһун,
Харатаабы «Кэрэчээн» оҕо уһуйаанын
муусука салайааччыта
Колтовская Айтилина Радомировна

Сыала:

Оскуола иннинээҕи саастаах оҕолорго сахалыы муусука үнүстүрүмүөннэрин көмөтүнэн Саха омук төрүт үгэстэрин билиһиннэриин, оҕо айылҕаттан бэриллибит дьоһурун сайыннарыы.

Соруктара:

- оҕону Саха фольклоругар умсугутуу, өбүгэ үгэстэрин тарҕатыы.
- хас биирдии оҕо инструмент хайдах оонньонуохтааҕын билэрин ситиһии
- тыаһы арааран истэ үөрэнэллэрин, муусука уратытыгар араас тэтимнэ оонньуу охсоллоругар үөрэтии.
- тыл саппааһын байытыы

«Бадьяаааа» (хабырбас) – Бадьяааааа хатын маһынан суоран, кыһан онороллор. Үс көнө синньигэс маһы бииргэ тутан биир тутаахтаан. Бадьяааааа оонньоотоххо, мас маска охсуллан, аһаһас таһырбас тыас тахсар. Бадьяаааааа тутан туран оонньоугун. Уһа илиигэр уонна хаһас илии ытыһыгар, эбэтэр өттүккэ охсон оонньоонор. Муусука тэтимигэр сөп түбэһиннэрэн оонньоонор. Тыаһа аһаһас хабырбас буолар.

«Иирэ дьаба» - дьабааны суон мутуга суох тэтин мастан суоран онороллор. Икки өттүгэр тутаахтаах, тыаһыырыгар анаан кыракый туораах мастары иилэллэр. Дьабаба оонньоотоххо мас туораахтара хамсаан күүстээх тыас тахсар. Муусука тэтимигэр сөп түбэһиннэрэн, ытык курдук төттөрү-таары ытыйан, биитэр өрүтэ тардан, кирдиэхтэтэн, биитэр сахсыйан оонньоохха сөп. Тыаһа күүстээх, лаһырҕас буолар.

«Муостан ширэ дьаба» - ынах көндөй муоһуттан оноһулар. Муос ойоһоһун үүттээн тирии кырадаһаныгар туйахтан биитэр мастан оноһуллубут бытаххай салыбырастары иилэллэр. Тыаһатарга муос уһук өттүттэн тутан, муосука тэтиминэн сахсыйан тыас таһаараһын. Тыаһа чуумпу соһус, лаһырһас буолар.

«*Кыыһаан*» - бу дьаба биир көрүнэ. Мутуга суох хатын мастан суоран онороллор. Икки өттүгэр туттаахтаах, иһэ көндөй, ханан да быыһа суох бүтэй гына силимнэнэр, иһигэр тимир кыырпахтарын угаллар. Кыыһаанна оонньоотоххо иһигэр баар тимирдэрэ хамсаан бүтэй таһырҕас тыас тахсар. Кыһаанна оонньоурга муусука тэтимигэр сөп түбэһиннэрэн өрүтэ тардан биитэр сахсыйан оонньоноор.

«Тонсуур» - хатыг маһынан суоран, араас үрдүктээх тыас тахсарын гына сорох сиринэн маһын хаһан, силимнээн, тыас тахсар аһаҕас сирдээх онороллор. Хатыһынан оноһуллубут охсор мастардаах, атаһа турар. Оонньоотоххо, ханан охсоргуһан араас тоннаах тыас тахсар. Муусука ис хоһоонун көрөн, айылҕа көтөрүн, тонсоһой торулуур тыаһын үтүктэн оонньоохха сөп.

«Сикшир» - көндөй ынах муоһуттан
оноһулар. Аһаҕас өтгүн тирииннэн саба
бүрүллэр. Иһигэр хаппыт туораахтары,
оһуруолары угаллар. Сиксири, муусука
тэтиминэн сахсыйан оонньонулар,
тыаһа кыра, сипсийэн иһиллэр.

«*Күпсүүр*» - көндөй, икки өттүнэн тирииннэн бүрүллүбүт мас, охсорго анаан былаайах мастардаах. Күпсүүрү бэйэтэ охтубут, таһа ханан да хайдыбатах, ортото эмэх буолбут кураанах тиит маһы булан быһан эрбээн ылан, эмэбин тэбээн баран, үчүгэйдик ыраастаан икки көндөлөйүн онороллор. Былаайах маһын инчэбэй тирииннэн бүрүйэн онороллор. Сүгэргэ анаан курдаах буолуон сөп. Күпсүүргэ оҕустахха бүтэй тыас тахсар. Муусука тэтиминэн күүскэ да, кыратык да охсон оонньоохха сөп.

Тускутугар туһанын